

Posudek diplomové práce

Jan Tesař: Interpretace komunistických pohřebních rituálů v Československu v 50. letech, Praha 2013, 120 stran

Politické režimy potřebují vhodné symboly a rituály, aby se jejich prostřednictvím manifestovaly a formovaly sociální realitu dané společnosti i jejích členů jako individuů. V rámci moderních československých i českých dějin patřil na tomto poli mezi neaktivnější komunistický stát v době následující po únoru 1948, především ve své revoluční fázi. Vedle rozličných výročí, oslav národní historie, pořádání vojenských přehlídek, vzpomínání různých tradic i osobností zařadil do arzenálu svých ostentativních projevů pohřební rituály, důvod je jasný – smrt totiž může být silným argumentem využitelným v procesu vytváření nové společenskopolitické reality a formování loajalit aktérů a kolektivů. A právě vztahem mezi pohřebními rituály, společností a politickou mocí se zabýval ve svém povedeném diplomovém textu Jan Tesař.

Tesař charakterizuje pohřební rituál jako „soubor performativních, sociálních a symbolických aktů, složený z jednotlivých fází a znaků, jejichž specifický význam reflektuje a mění podobu a praxi kolektivu, jemuž je určen.“ S jím uvedenou definicí souhlasím. Stejně jsem byl, jako vedoucí diplomové práce, ztotožněn s využitím konkrétní metodologie a teoretických východisek výzkumu. Byť kulturně antropologický *zhuštěný popis* Clifforda Geertze zaznamenal vrchol popularity mezi českými historiky již před několika lety, Tesař dokázal chvályhodně využít tento metodologický instrument na poli chronologicky v našich podmínkách spíše netradičním, v rámci soudobých dějin. Vedle Geertze se v průběhu práce odvolává na řadu dalších představitelů věd o člověku. V ohledu teoreticko-metodologickém považuji jeho práci za zcela jistě poučenou.

Z hlediska zvoleného tématu jsem kvitoval jeho úmysl nezůstat pouze na pomyslné špičce ledovce, ale pátrat i pod příslovečnou hladinou, tedy nezabývat se pohřebními rituály pouze a jen politických vůdců, u nichž lze logicky očekávat větší dávku „teatrálnosti“. Vedle Klementa Gottwalda, coby vrcholného reprezentanta moci, se věnoval pohřebním rituálům významných sociálních aktérů (např. oběti útoku v Babicích, padlí *na pracovní frontě*, pohřby *pracující inteligence*) a především občanskému pohřebnímu rituálu. Právě díky této skladbě objektů Tesařova zájmu a skutečně díky zohlednění zmíněných ne-obyčejných *občanských*

pohřebních rituálů získala práce na větší důsaznosti a umožňuje uvažovat o roli pohřebních rituálů v celospolečenském dosahu. Neukazuje tedy jen onu obligátní moc sídlící (a prezentující se) v centru, ale analyzuje a interpretuje její snahy skutečně celospolečenské, snahu (je ovšem otázkou, zda úspěšnou) o prostoupení do nižších pater společenské hierarchie, do místního prostředí. Občanský rituál, coby alternativu vůči rituálu náboženskému, lze tedy chápat jako výraz ideových a politických snah komunistické moci usilující tímto způsobem realizovat a projevovat se i v lokálním prostředí. Tesař v této souvislosti píše přímo o *instrumentu kulturního managementu*, o *formě technologie moci* namířené proti vlivu církve ve prospěch posílení vlivu komunistické ideologie a formování nového člověka.

Po formální stránce nemám k textu žádné připomínky. Během práce byl autor s vedoucím práce v průběžném kontaktu, koncepce práce, metodologická východiska i obsah jednotlivých kapitol byly postupně konzultovány a diskutovány. Oceňuji Tesařovo zaujetí pro téma i intelektuální nasazení, s nímž se ho chopil tak, aby předkládaná práce byla víc, než jen popisem daných pohřebních rituálů. Výsledné dílo považuji zcela jistě za zdařilé a splňující bezezbytku nároky kladené na úspěšnou diplomovou práci. Práci hodnotím jako *výbornou*.

V Praze dne 17. května 2013

dr. Jan Randák